

Raport privind nevoile meşterilor populari în Regiunea de Dezvoltare Sud a Republicii Moldova şi judeţele Vaslui şi Galaţi, România

Cimişlia 2021

Sumarul raportului

Studiu de față este elaborat în cadrul activităților proiectului ***"Renașterea meșteșugurilor autentice populare – moștenire culturală comună ca punct focal pentru dezvoltarea economică și turistică durabilă"*** susținut de Programul Operațional Comun România – Republica Moldova 2014–2020. Acesta este implementat de către Agenția de Dezvoltare Regională Sud, în calitate de beneficiar lider, împreună cu Asociația „ART – Meșteșugurile Prutului” din Galați, România. Executorii acestei cercetări sunt Viorel Miron (dr. în economie) și Marina Miron (dr. în istorie, specializare Etnografie).

Obiectivul general al proiectului constă în: îmbunătățirea potențialului turistic din Regiunea de sud a zonei transfrontaliere cu o nouă activitate economică legată de meșteșugurile tradiționale, ca modalitate de creștere a veniturilor din activitățile turistice și de păstrare a codului genetic al identității naționale a comunităților din ambele părți ale Râului Prut, care au moștenit tezaurul cultural comun ca urmare a evoluției istorice. Sondajul cu scopul evaluării nevoilor de competențe antreprenoriale și provocările de marketing cu care se confruntă meșterii ne permite înțelegerea mai bună a stării lucrurilor în domeniul meșteșugurilor din sudul Moldovei de pe ambele maluri ale Prutului, totodată va servi drept bază de argumentare în elaborarea curriculei pentru instruirea meșterilor.

Raportul vine ca rezultat al unor activități complexe planificate în cadrul acestui proiect. La baza acestui material a stat:

- identificarea persoanelor promotoare ale meșteșugurilor autentice din arealul proiectului,
- elaborarea unor chestionare tematice axate pe nevoile diferite ale meșteșugarilor populari,
- organizarea vizitelor de teren și interviuarea specifică respondenților în raioanele care fac parte din arealul proiectului (Cimișlia, Cahul, Leova, Cantemir, Căușeni și Ștefan Vodă). La fel partenerii din România au realizat vizite în teren în județul Vaslui și județul Galați, arealul românesc de implementare a proiectului.

În urma cercetărilor de teren materialul factologic obținut a fost analizat conform unei metodologii specifice, care oferă o cartografiere actualizată a necesităților comune și individuale ale meșterilor, care locuiesc și lucrează în sudul Moldovei de pe ambele maluri ale Prutului, și respectiv sunt legate de meșteșugurile pe care le practică. Aceasta analiză a fost structurată pe 2 compartimente tematice însoțite de câteva aspecte cheie, inclusiv:

1. Probleme și bariere în dezvoltarea meșteșugurilor tradiționale în arealul proiectului
 - 1.1 Problemele generale
 - 1.2 Asigurarea accesului la resursele/materialul pentru meșteșug în localitate sau din comerț
 - 1.3 Gradul de interes față de produsele de meșteșugărit și cât de ușor acestea sunt realizate.
 - 1.4 Aprecierea venitului din meșteșugărit pentru familia meșterului
2. Necesitățile / nevoile meșterilor stabilite în urma cercetării realizate
 - 2.1 Căile pe promovare ale produselor
 - 2.2 Asistența din partea autorităților publice locale.
 - 2.3 Nevoile specifice în dezvoltarea meșteșugurilor
 - 2.4 Combaterea contrafacerii produselor autentice
 - 2.5 Nevoi în instruire specializate.
 - 2.6 Apartenență la Centre de meșteșuguri sau Asociații profesionale

Informația colectată și analizată în acest Raport va servi drept sursă pentru completarea bazei de date generalizate și a Hărții meșteșugurilor și meșterilor din Regiunea Sud a ambelor părți ale Prutului, care vor fi disponibile pe site-ul web creat în cadrul acestui proiect. Raportul finalizează cu sumarizarea unei ***„Liste scurte de nevoi pentru curriculum de instruire”*** cerută de autorii proiectului CRAFTs4ED.

1. Probleme și bariere în dezvoltarea meșteșugurilor tradiționale în arealul proiectului

Un șir de întrebări în cadrul interviurilor propuse meșterilor a servit drept bază pentru depistarea **principalelor probleme** pe care ei le întâmpină în practicarea meșteșugurilor îndrăgite. Problemele sesizate pot fi separate în două categorii:

- cele generale,
- cele specifice, caracteristice unui tip de meșteșug anume.

1.1 Problemele generale

sunt comune în mare parte. Aici putem atribui:

1. Lipsa dorinței și motivația slabă în rândul tinerei generații să se implice în activități bătrânești, deși meșterii, în special din Centrele de meșteșugărit, oferă instruiți gratis doritorilor;
2. Vârsta avansată a unui număr mare de meșteri scade din randamentul acestora;
3. Îndeletnicirea nu asigură un venit stabil și permanent, respectiv meșterii nu pot să-și permită să se ocupe doar de meșteșuguri, care nu le oferă o sursă sigură pentru întreținerea familiilor;
4. Informații insuficiente despre calendarul evenimentelor, unde meșterii pot participa cu vânzări, participare din inițiativă proprie și cu achitarea taxelor din propriul buzunar, etc.

Totodată au fost abordate mai multe **probleme specifice**, care țin de particularitățile îndeletnicirilor practicate de meșteri:

1. Lipsă de surse sigure de material local pentru procesare; calitatea materiei prime e deseori dependentă de reușita sezonului agricol (în special pentru împletitul în fibre naturale);
2. Imposibilitate de a procura unele scule necesare pentru practicarea meșteșugului, meșterii sunt nevoiți să le confecționeze de sinestătător;
3. Nu toți meșterii își pot asigura spații necesare amenajate și ajustate la specificul îndeletnicirii (în special cei care practică prelucrarea artistică a lemnului);
4. Doamnele ocupate de împletitul cu andreele, confecționarea portului tradițional au menționat că problema principală se referă la materia primă (ață, stofă) necalitativă și scumpă;
5. Meșterițele ocupate de broderii adeseori trebuie să coopereze cu o croitoreasă, care ar putea să se ocupe de finisarea iilor / asamblarea iilor, cătrîntelor, definitivarea pieselor brodate și asamblarea setului întreg;
6. La confecționarea măștilor tradiționale o problema mare ține de procurarea blănurilor, sunt puțini meșteri în țară care pot vinde blănuri calitative prelucrate;
7. În țesutul artistic sunt două probleme importante: prima ține de materia primă calitativă – ne referim la lână autohtonă, pe care tot mai greu e să o găsești, și lipsă de coloranți calitativi, cu care meșterii de sinestătător vopsesc lâna procesată, etc.

1.2 Asigurarea accesului la resursele/materialul pentru meșteșug în localitate sau din comerț

este la fel o temă ce preocupă meșterii din regiune. Fiecare meșter își dorește ca accesul la materia primă, pe care o folosește la îndeletnicirea sa, să fie ușor, la timpul convenit și în

volumul necesar. În urma analizei părerilor meșteșugarilor intervievați, am stabilit trei tipuri de surse de materie primă:

- în cazul prelucrării fibrelor naturale, olăritului, cojocăritului sunt utilizate materiale locale;
- la prelucrarea lemnului, țesutului, croșetăriei și broderiei sunt folosite atât materiale locale, cât și cele de import;
- în fierărie – practic toate materialele sunt din import procurate de la baze angro specializate (ex. „Bimetcom”, mun. Chișinău) sau din stocurile de metal uzat pentru reciclare.

În îndeletnicirile tradiționale feminine situația cu materia primă este diferită.

Pentru *croșetare, broderie, împletitul cu andreele* sunt utilizate atât materiale noi, procurate din magazine specializate din Chișinău, Cahul sau chiar și din România (ex. ața din Sibiu), magazine specializate din străinătate. Se preferă că ața să provină din Ucraina, România sau Rusia, unde sortimentul este mai bogat în culori și calitate. Totodată, unele meșterițe despletesc alte lucruri confecționate din ață bună din bumbac, acestea fiind pentru ele principala sursă de materie primă. Tot în magazine, unde se vând haine de mână a doua, pot fi procurate și ațe de calitate bună pentru împletit, aduse din Franța, Italia și alte țări europene.

Pentru *țesutul covoarelor, lăicerilor, păretarilor, Țolurilor* meșterițele la fel au diferite posibilități de a obține materia primă necesară. În unele cazuri lână o oferă ciobanii din sat (s.

Gura Galbenei), ea se spală, scărmonază, apoi o duc la darac, o vopsesc cu coloranți naturali sau cu vopsele artificiale. În alte cazuri lână se preia de la localnicii care au oi dar o aruncă (s. Ciobalaccia), restul ațelor se cumpără de la magazine specializate precum „Carpet” din mun. Chișinău. Altele apelează la magazine, unde se vând haine de mână a doua, de ex. meșterița din s. Satul Nou pentru țesutul Țolurilor procură haine din stoffe naturale din magazinul din s. Sarata Galbenă (30 lei kg de haine), le prelucrează și din ele deja se taie cordele pentru Țoluri.

Cei specializați în *împletitul în fibre naturale* folosesc materia primă locală: papura și nuiele de pe malul Nistrului și prin bălțile zonei umede (s. Tudora), se strânge salcia pe malul râului Prut (s. Baurci Moldoveni) sau se îngrijește pe terenul propriu sădit cu lozie, paile se strâng de pe câmpurile satului.

La îndeletnicirile tradiționale bărbătești materia primă fie este locală, fie e din import.

Meșterii care se ocupă de *prelucrarea artistică a lemnului*, cum a fost menționat mai sus, utilizează atât material local pe care îl strâng în pădure, inclusiv trunchiuri, crengi – lemn adunat la întâmplare (s. Olănești), îl procură de la pădurarii locali (s. Satul Nou), cât și de pe deal unde îl cresc pe pământul propriu (or. Căușeni). Totodată o parte de materia primă se cumpără la baze specializate în mare parte din Chișinău, acesta se referă la lemnul de tei, sofora, nucă, salcâm (robinia) etc. De regulă din acest lemn se lucrează asupra obiectelor de uz casnic. La fel, servește ca material pentru lucrările copiilor din cadrul Centrelor de meșteșuguri din regiune.

Probleme specifice cu accesul la materia primă sunt și în *domeniul cojocăritului și confecționării obiectelor din piei*. La dl C. Cojan (s. Colibași) blănițele pentru bondițe sunt din sudul Moldovei, iar caraculul – din centrul și nordul țării. Înainte meșterul mergea singur de la gospodărie la gospodărie, iar acum se adresează la gospodării specializate în oierit (de fermier). Dl Gh. Burca materialul necesar îl găsește prin intermediul furnizorilor de la fabrica „Pielart” din Chișinău (unde 1 kg de piele dubită costă 150 lei).

Spre surprinderea noastră, cele mai rar întâlnite îndeletnicii în sudul Moldovei sunt *olăritul și prelucrare artistică a cornului*. Meșterita Tatiana Barbăneagră, care practică olăritul a menționat că în sat sunt lutării din care se extrage lutul necesar (lutul verde de la marginea râpei Sofiei, lutul roșu din partea satului numită Iridrea (s. Tudora)), o altă meșterită Ecaterina Niforosoș menționează că lutul verde folosit la olărit e din lutăria satului (s. Antonești, Cantemir), alte feluri necesare de lut se procură. Doar un singur meșter prelucrează cornul în sudul Moldovei (Alexandru Bulat, or. Cimișlia). Pentru prelucrarea artistică a cornului, este din ce în ce tot mai complicat de găsit materia primă necesară. În apropiere funcționează abatorul din Hâncești, dar nu poate obține coarnele necesare de acolo.

Pentru *confecționarea păpușilor tradiționale* absolut toate materialele sunt procurate de meșterită. Materia primă și uneltele necesare pentru *pictură* în general sunt toate de import.

1.3 Gradul de interes față de produsele de meșteșugărit și cât de ușor acestea sunt realizate.

La acest compartiment se constată o palitră întreagă de situații explicate detaliat despre meșterii locali din Sudul Moldovei. Există o varietate de circumstanțe care favorizează performanțele meșterilor: de la vânzări foarte bune, când nu se reușește să confecționeze comenzile permanente datorate unei cereri pe piață foarte mare (obiectele de feronerie, s. Râscăieți, cojocărit, s. Colibași) până la probleme cu vânzare sau chiar și lipsă totală de vânzări, când meșterul lucrează doar pentru propria plăcere sau oferă rodul muncii în calitate de cadouri, iar din această activitate nu își asigură nici un venit. O soluție care apare sporadic sau chiar periodic este participarea la expoziții, târguri cu vânzări, unde meșterul are cel puțin șansă să fie observat și produsele lui valorificate de participanții la aceste evenimente. Altă soluție sporadică reprezintă comenzile pentru un volum mai mare de produse de meșteșugărit. În acest caz pot face față unor comenzi mari, ca de exemplu

Centrele de meșteșugărit (de țesut) precum cel din Carahasani sau din Ciobalaccia, unde lucrează concomitent mai multe meșterite. În alte cazuri, unui singur meșter îi este dificil să facă față provocării de a confecționa o comandă mare în scurt timp. Astfel, dacă tipul de produse permite, se confecționează obiecte de rezervă pe parcursul anului ca să fie vândute ulterior la evenimente sau pentru comenzi mari. În asemenea mod lucrează meșteritele care se ocupă de țesutul Țolurilor, cătrintelor, confecționarea ielor și altor piese de costum tradițional. La fel și unii lemnari, care confecționează piese diverse de mobilier și tacâmuri în stoc, pe care îl realizează la expoziții și târguri tradiționale. Meșterii și meșteritele mai tinere utilizează activ rețelele de socializare pentru promovarea profilurilor și produselor de meșteșugărit, pentru accesarea clientelei și pentru vânzări fără intermediari. Alții au contracte cu companii specializate și vând produsele confecționate în magazine specializate (R. Eșanu, s. Satul Nou, țoluri din cordele; Stratila Olga, Cemortan Cr., s. Troițcoe – haine

împletite cu andrele). Însă ținem să reiterăm că în mare parte meșterii nu sesizează această îndeletnicire ca activitate economică sigură și capabilă să asigure un venit decent pentru meșter și familia sa.

Pentru a vedea performanțele meșterilor și analiza comparativă a rezultatelor muncii s-a investigat **timpul mediu folost pentru confecționarea unor obiecte de meșteșugărit** (în ore,

pe categorii) de către persoanele intervievate. Constatăm că, în general persoanele pasionate de îndeletnicirile practice nu țin evidența timpului consumat pentru confecționarea obiectelor de meșteșugărit. Întrebarea oferită a fost una neașteptată și mulții pentru prima dată au fost prinși în situație când trebuiau să efectueze aprecierea eficienței propriei munci, deloc ușoare și creative. Evident că rezultatul obținut pentru mulți meșteri era unul mai puțin așteptat, din

majoritatea răspunsurilor reiesă că, munca depusă nu este răsplătită deloc financiar. Cu alte cuvinte, în lipsa unui entuziasm fără precedent, meșterii/meșterițele ar pierde interesul economic pentru această îndeletnicire. Doar unele categorii de obiecte, cele mai simple și de uz practic, acoperă cât de cât costurile efortului depus pentru confecționarea acestora. Totodată, s-a dovedit dificultatea estimării mediei consumului de timp, deoarece activitățile, complexitatea lucrului sunt diferite, astfel deseori este imposibilă uniformizarea eforturilor. Sunt mulți factori, care influențează procesul de confecționare a pieselor de artizanat: raportul dintre procesul creativ și cel tehnologic, nivelul de măiestrie solicitat, rapiditatea cu care meșterul lucrează, alte ocupații de bază/urgente, sezonul în care este ocupat cu această îndeletnicire, vârsta meșterului, etc. În tabelul de mai jos este prezentat un cadru relativ uniformizat a timpului necesar la confecționare a unor categorii de produse (în ore), conform analizei tuturor răspunsurilor furnizate de meșterii/meșterițele intervievate.

Tabel. Timp mediu destinat producerii obiectelor de meșteșugărit

N/o	Tip de produs	Timp consumat, ore
<i>Feronerie</i>		
1	suport flori	2
2	suport vin	3
3	suport lumânări	1-2
4	porți	24
5	mangal	6
6	scrânciob	48
7	set 4 scaune cu masa	80
<i>Croșetare</i>		
8	meleu	8-60
9	față de masă mare	160-360
10	haină copii	16-24
11	set haine copii	40
12	geantă	80-160
<i>Broderie artistică</i>		
13	Prosop tradițional	8
14	desen artistic format A4	20-60
<i>Împletit în fibre naturale</i>		
15	Geantă din papură	8

16	Panouri simple din paie	3-40
17	Panouri complexe din paie	100-400
18	coș împletit din lozie	2-40
19	fructieră din lozie	20
20	măsuță împletită	40-80
21	scaun împletit	40-80
22	coșuleț pentru fructe, bomboane	1
23	coș mare pătrat pentru picnic	16
24	mărțișor	1-16
<i>Împletitul cu andrele</i>		
25	1 obiect de vestimentație	40-120
26	cuvertură	160
<i>Prelucrarea artistică a lemnului</i>		
27	Un obiect de decor din crengi	cca 24
28	O sculptură din lemn pregătit din timp	cca 24
29	suport de flori	16-24
30	suvenir din lemn	40-60
31	pavilion din lemn	80-160
32	1 m/l horboțică din lemn	0,5
33	1 m/l coloană din lemn sculptată	24
34	lădiță pentru bijuterii	15
35	lingură decorativă	30
36	statuetă	100-400
37	paturi incrustate din lemn / dulapuri	100-400
38	masca incrustată din lemn	100-400
39	cutie / ladă pentru crupe	24
40	melesteu/citori	2-6
<i>Confecționare costume tradiționale</i>		
41	Cătrînță țesută	6-24
42	Brâu 2,2 m	16
43	O ie / cămașe brodată manual	80-264
44	Cămașe simplă	40
45	O bondiță din textil brodată	24-36
46	cătrînță brodată	176-264
<i>Țesut artistic</i>		
47	țol din cordele, 1 metru	2-6
48	covor / scoarță, 2x3 m	160-240
49	Păretar, 1 metru	6-8
50	Lăicer, 1 metru	6-8
<i>Confecționarea păpușilor tradiționale</i>		
51	1 păpușă	32
52	1 păpușă croșetată	80-160
<i>Confecționarea măștilor tradiționale</i>		
53	Masca în tehnica papier-mache	22
54	Masca din textile, ornare cu blană	12
<i>Obiecte din piei</i>		
55	tobă	40-80
56	opinci	4
57	opincuțe (suvenir) 1 pereche	1,5-2
58	bici	16

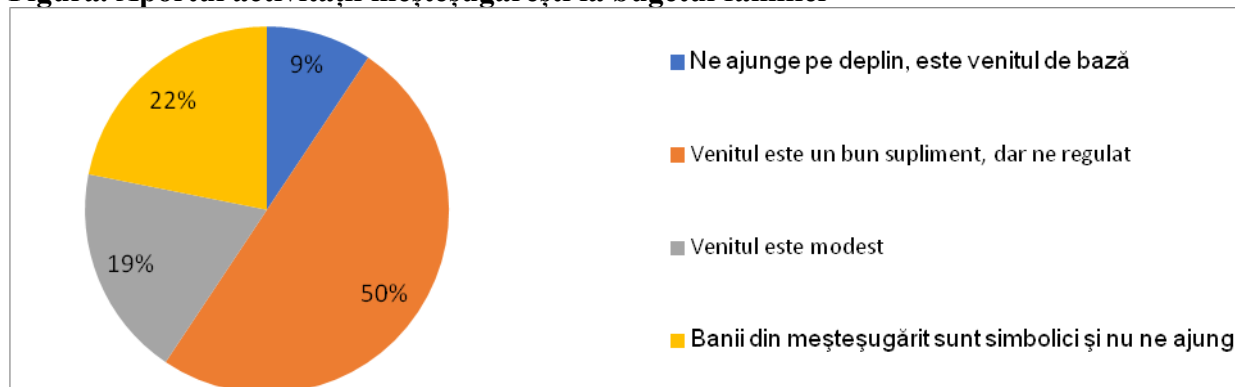
59	colan / brâu bărbătesc	4
<i>Cojocărit</i>		
60	o bondă cu decor pentru maturi (din blană pregătită din timp)	12
61	o bondiță pentru copii	8
62	o căciulă	3
<i>Olărit</i>		
63	fluierașe, 1 buc.	1
64	1 ulcior decotativ	20 min confecționare plus 7-8 ore se arde în cuptor
<i>Pictura</i>		
65	Pictura pe pânză	De la 176 ore, până la 7,5 luni medie o lucrare

Sursa: Calculele autorului în baza datelor din chestionare

1.4 Aprecierea venitului din meșteșugărit pentru familia meșterului

gravitează spre răspunsul comun: venitul din această activitate este unul modest sau chiar banii din meșteșugărit sunt simbolici și nu ajung pentru întreținerea familiei.

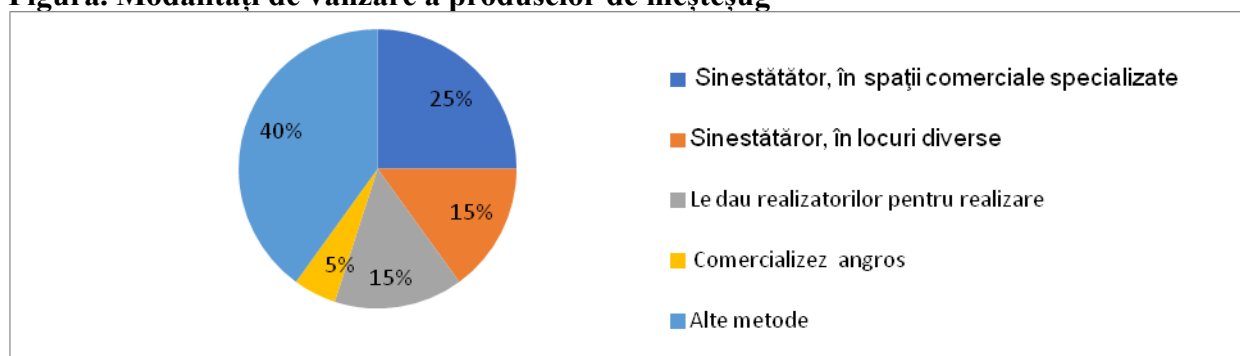
Figura. Aportul activității meșteșugărești la bugetul familiei

Sursa: Calculele autorului în baza datelor din chestionare

Doar trei persoane apreciază venitul din activitatea sa de meșteșugărit ca unul de bază. Aici ne referim la meșterii Ion Cojocar (feronerie, s. Răscăieți, rl Ștefan Vodă), Dulap Mihail (prelucrarea artistică a lemnului, s. Selemet, rl Cimișlia) și Bunea Ion (pictura, s. Baurci Moldoveni, rl Cahul). Unii meșteri nu percep activitatea sa meșteșugărească ca sursa de venit, de exemplu dl Bulat Alexandru directorul Muzeului din or. Cimișlia toate lucrările confecționate le expune doar în sălile expoziționale ale instituției pe care o gestionează.

În acest domeniu de activitate practic toate produsele solicitate de cumpărători sunt vândute la **sinecostul produsului**, în mare parte direct, fără intermediari.

Figura. Modalități de vânzare a produselor de meșteșug

Sursa: Calculele autorului în baza datelor din chestionare

În unele domenii precum fierăria, prelucrarea lemnului, împletitul în lozie, confecționarea de port tradițional sau țesutul, cele mai bine vândute produse nu au tangență cu evenimente la care obiectele pot fi vândute turiștilor și vizitatorilor târgurilor, expozițiilor sau iarmaroacelor. Totuși, vom analiza situația cu produsele care au tangență cu domeniul turistic și pot deveni atracție în sine pentru destinația turistică pe care o reprezintă.

Tabel. Gama produselor meșteșugărești destinate turiștilor

N/o	Denumire produs	Cost produs, MDL
<i>Fierărie</i>		
1	suport flori	150-600
2	suport vin	450-500
3	suport lumânări	150
4	porți	De la 6000
5	mangal	1200
6	scrânciob	De la 5000
7	set 4 scaune cu masa	De la 3500
<i>Croșetare</i>		
8	șervețel (meleu)	50-170
9	față de masă mare	800-1200
10	haină copii	200
11	set haine copii	160-450
12	geantă	200
	saculețe pentru ouă pascale	25
<i>Broderie artistică</i>		
13	prosop tradițional	450
14	desen artistic format A4	600
	batiste (colțuri)	400
	basmale	400
<i>Împletit în fibre naturale</i>		
15	Geantă din papură împletite cu mâina	100
	Geantă țesută din papură	200
16	Panouri din paie simple	50
17	Panouri din paie complexe	100
18	coș împletit din lozie	50-250
19	fructieră din lozie	150
20	măsuță împletită	1200
21	scaun împletit	800
22	coșuleț pentru fructe, bomboane	150
23	coș mare pătrat pentru picnic	250

24	mărțișor	8-80
<i>Împletitul cu andrele</i>		
25	1 obiect de vestimentație	De la 400
26	cuvertură	600
	coșuri tricotate decorative	300-350
<i>Prelucrarea artistică a lemnului</i>		
27	Un obiect de decor din crengi	De la 700
28	O sculptură din lemn pregătit din timp	
29	suport de flori	De la 150
30	suvenir din lemn	De la 120
31	pavilion din lemn	de la 15000
32	1 m/l horboțică din lemn	300
33	1 m/l coloană din lemn sculptată	350
34	lădiță pentru bijuterii, mică	500
	lada mare, pentru zestre	1500
35	lingură decorativă	120
36	statuetă mică	450
	statuetă mare	900
37	paturi încrustate din lemn / dulapuri	7000-10000
	scaun pliant	120-150
	măsuța pliant	150-170
38	masca încrustată din lemn	600
39	cutie / ladă pentru crupe	
40	melesteu/citori	20-200
<i>Confecționare costume tradiționale</i>		
41	Cătrînță țesută	De la 400
42	Brâu 2,2 m	300
43	O ie / cămașe brodată manual	De la 400
44	Cămașe simplă	350
45	O bondiță din textil brodată	350
46	cătrînță brodată	350
	Port tradițional brodat manual, set	5000
<i>Țesut artistic</i>		
47	țol din cordele, 1 metru	120-150
48	covor / scoarță	3000
49	Păretar, 1 metru	350
50	lăicer, 1 metru	250
	stofă de bumbac, 1 metru	250
<i>Confecționarea păpușilor tradiționale</i>		
51	1 păpușe	
52	1 păpușe croșetată	350-400
<i>Confecționarea măștilor tradiționale</i>		
53	Masca „Babele și Moșii”	400-500
54	Masca „Capra”	1200
	Masca „Țap”	1500
	Masca „Ursul”	3000
	Măști pentru „Malanca”	200-250
<i>Obiecte din piei</i>		
55	tobă	1500
56	opinci	400

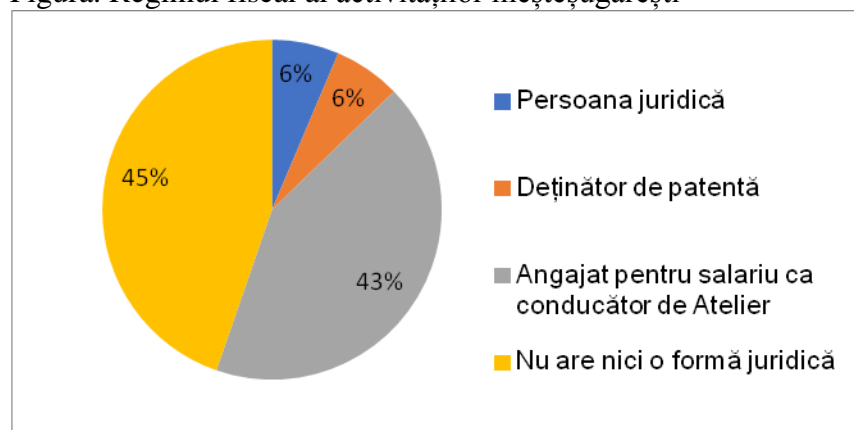
57	bici (harapnic)	400
58	colan / brâu bărbătesc	400
	brațare sportive și pentru munci grele	50
59	opincuțe (suvenir) 1 pereche	50
<i>Cojocărit</i>		
60	o bondă cu decor pentru maturi (din blană pregătită din timp)	800
61	o bondiță pentru copii	400
62	o căciulă	250
<i>Olărit</i>		
63	fluierașe, 1 buc.	60-80
64	1 ulcior decotativ	25-30
<i>Pictura</i>		
65	Pictura pe pânză	1000-4000

2. Necesitățile / nevoile meșterilor stabilite în urma cercetării realizate

Analiza detaliată a răspunsurilor din chestionar a scos în evidență mai multe categorii de nevoi, cu care meșterii se ciocnesc de zi cu zi. Totodată, rezolvarea acestora are loc de sinistătător fără vre-un suport din exterior.

Referitor la regimul fiscal în care activează meșterii s-a depistat că în mare parte nu au o formă juridică înregistrată; astfel, doar 6% de meșteri dețin întreprinderi care au personalitate juridică înregistrată, iar în cadrul întreprinderii desfășoară și alte activități economice. Alte 6% dețin patente și activează în limita celor permise de acest document, unele persoane au avut experiență de a activa pe bază de patentă, dar au renunțat la acesta, au înregistrat ONG-uri locale, care la moment nu funcționează. Conducătorii Centrelor sau Atelierelor atestate primesc salarii pentru funcțiile deținute în cadrul acestor structuri, însă mărimile salariilor sunt mult sub așteptările meșterilor.

Figura. Regimul fiscal al activităților meșteșugărești

Sursa: calculele autorului în baza materialelor acumulate în teren

2.1 Căile pe promovare ale produselor

- rețele de socializare precum Facebook, Odnoklassniki, Instagram,
- canale Youtube,
- pe propriile site-uri (ex. www.impletiturdinlozie.com a dlui Stan Nicolae din or. Cimișlia)
- sau pe paginile oficiale a primăriilor localităților în care locuiesc și creează.

Altă modalitate ar fi promovarea prin intermediul Direcțiilor și Secțiilor de Cultură raionale, dar aici vorbim despre cazurile fericite, când meșterul face parte din lista pe care o dețin acestea. Rareori apare posibilitate de promovare sporadică în secvențele video realizate de TV cu acoperire regională sau națională (TV Moldova 1, Prime, ProTV, etc.), în surse mass-media tipărite și atunci abonații ziarelor, revistelor sau spectatorii pot face cunoștință cu creația unui sau altui meșter. Expozițiile și târgurile (ex. Târgul duminical la Olănești, Ștefan Vodă), evenimentele naționale,

raionale, regionale sau locale, metodele „de la om la om” datorită reputației acumulate, etc - la fel fac parte din căile sigure de promovare a produselor meșteșugărești. Respondenții au menționat că cel mai des participă la evenimente precum expoziții la CEI MoldExpo (Chișinău), Ia-mania (Holercani), I-prosop (Selemet, Cimișlia), Bostaniada (diverse localități), Festivalul „Parada Florilor”, Ziua Strugurilor de masă, Ziua vinului, etc. Am depistat meșteri cu experiență în organizarea expozițiilor personale în S.-Petersburg, Istanbul, majoritatea

județelor din România, sau de participare în cadrul standului național la expozițiile mondiale la Shanghai (2010) și la Milano în 2015 (cum este exemplul soților Constantin și Elena Cojan, specializați în cojocărit).

2.2 Asistența din partea autorităților publice locale.

Mulți meșteri au menționat că nu primesc și nu așteaptă ajutor din partea APL-ului, că sunt invitați doar când vin delegații în localitate (T. Câșlaru, or. Căușeni). Totodată unii consideră că APL totuși ajută prin:

- organizare de transport la expoziții,
- organizare de expoziții,
- asigură participare gratis la expoziții și evenimente (Stratila Ol., T. Barbăneagră, Sava Fed., Vlagu Al., Dorin El.),
- unele primării au asistat în procesul de înregistrare a Centrului de meșteșugărit,

- meșterii sunt angajați cu salarizare (ex: Pădurean A.),
- asigură sau asigura în perioada anterioară cu încăpere pentru atelier (Vlagu Al., Dorin El.).
- implicarea autorităților în promovare,
- acordarea titlului „Cetățean de onoare”,

Totodată, sunt și aprecieri gen titlul „Meșter-faur” oferit de președintele țării sau medalia „Meritul Cultural cl. I” din România (ex: Cojan C.)

2.3 Nevoile specifice în dezvoltarea meșteșugurilor sunt diverse, de regulă cele mai dese fiind:

- „promovare, susținere material-morală” (Pascal Sn.),
- „nevoie de mai mulți copii, care să înțeleagă importanța meșteșugurilor, de mai mulți maturi, de mai mulți participanți la ateliere” (T. Barbăneagră),
- „tineri, care să preia meșteșugul” (Dorin El., G. Marinescu, Popovschi V., Curcan Pel.),
- „materie primă calitativă”,
- „susținere financiară”, etc.

Dar sunt așteptări și acțiuni foarte concrete, necesare pentru dezvoltarea afacerii și propulsarea acesteia la un nou nivel calitativ precum:

- „susținere pentru construcția unei mori ca punct turistic de observație” (I. Cojocar, s. Răscăieți, rn Ștefan Vodă),
- „1800 euro pentru utilaj pentru amenajare a unei clase de studii” (S. Papuha, s. Olănești, rn Ștefan Vodă),
- „înțelegere din partea Moldsilva” (S. Papuha, s. Olănești, rn Ștefan Vodă),
- „scoatere barierei pentru circulația turiștilor” (Câșlaru Ol., or. Căușeni),
- „urgentarea procesului de înregistrare a muzeului în calitate de muzeu privat” (Crudu Nat., s. Ciobalaccia, rn Cantemir),
- „Catalog pentru promovare și vânzare a produselor” (mai multe persoane).

2.4 Combaterea contrafacerii produselor autentice ale meșterilor moldoveni nu se regăsește printre principalele probleme ale respondenților, însă unii din ei au menționat prezența fenomenului de produse contrafacute precum:

- imitații făcute nu manual, cusute/brodate la mașină (G. Marinescu),
- apariția tehnologiilor de imprimare în 3D aduce treptat la înlocuirea meșterului (T.Câșlaru), astfel se consideră că nu este posibil de stopat acest proces, el este în creștere.

Însă unii sunt suficient de optimiști și în opinia lor este greu de contrafăcut ceea ce se face manual și necesită mult timp (Burcă Gh.).

2.5 Nevoi în instruiți specializate.

Aici s-au trasat câteva subiecte generale pentru care meșterii manifestă interes pentru instruiți. În primul rând se referă la creșterea profesionalismului, inclusiv:

- cunoașterea de noi tehnici pe domeniul de activitate,
- schimb de experiență cu colegii de breaslă.
- extinderea activităților,
- însușirea unui nou meșteșug.

Un alt subiect foarte important se referă la cunoștințe noi:

- în domeniul managementului propriei afaceri,
- creșterea abilităților de marketing și însușirea artei vânzării – abilități fără de care ar fi

greu de transformat ocupația îndrăgită într-o afacere reală.

Mai jos sunt trecute tematicile specifice care reflectă zona intereselor și așteptărilor de la eventuale instruiți:

- „Din bătrâni cum a fost, tradiții și tehnologii vechi în fenerie” (I. Cojocaru),
- „Instruiți de olărit, vizită de studiu la un olar, care lucrează cu cuptor din piatră, făcut cu mâinile lui” (T. Barbăneagră),
- „instruiți pentru țesătorie” (Pușca T.),
- „tehnici, noi în domeniul țesutului” (Crudu

Nat.),

- „lecții practice în domeniul ielor” (Dorin El.).
- „deși am făcut vizite în România la fabrica Orăștie, la Satul Mare, Ivano-Francovsc, Lvov, Harkiv la proprietari privați pentru a studia tehnologii, ași mai participa la schimburi de experiență, vizite de studiu” (Cojan C.),
- „schimb de experiență, informații de la bătrâni” (Burcă Gh., Grigoriță Val.),
- „vizite de studiu, schimb de experiență” (Zârnești).
- „extindere domeniilor de meșteșugărit – arta olăritului” (Crețu T.),
- „design pentru noi modele și forme” (Marâi P.),
- „instruire pe managementul muzeal” (Crudu Nat.),
- „schimb de experiență, arta vânzării, marketing” (Popovschi V., Eșanu R., Dulap M.),
- „tehnica negocierii, formarea prețurilor” (Papuha S.),
- „marketing local, internațional, relații cu alți meșteri locali (baza de date)” (Câșlaru T.),
- „schimb de experiență, master class cu persoane specializate, cu studii speciale, marketing, promovare” (Vlăgu Al.).

2.6 Apartenență la Centre de meșteșuguri sau Asociații profesionale

Din numărul total de persoane intervievate și vizitate, un statut de membru al **Uniunea Meșterilor Popolari din Moldova** îl au:

- Ion Cojocaru (1998),
- Elizaveta Dorin,
- Tocan Ion,
- Vlagu Al.,
- Miron Val. (2009),
- Constantin Cojan vice președinte în decurs de 4 ani 2014–2018; 2010–2014 – membru consiliului,
- Valentina Grigoriță (2019),
- Ec. Neforosova (fost membru),
- Crețu T. (fost membru, anii 90-ci sec. XX).

Din **Uniunea Artiștilor Plastici din Moldova** face parte:

Bulat Alex., membru din 2003.

Vlagu Al. mai face parte din **Uniunea Meșterilor din Găgăuzia**, care geografic este mai aproape de s. Alexanderfeld, baștina meșterului.

Totodată o mare parte de meșterii care practică diverse meșteșuguri în sudul țării nu fac parte din Asociații profesionale, iar cei care sunt membri UMPM deseori au mai degrabă statut formal de membru, deoarece apartenența aceasta, menționează respondenții, nu îi scapă de probleme cu care se ciocnesc în îndeletnicirea sa de zi cu zi.

În timpul cercetărilor de teren din cele **19 Centre de meșteșuguri** stipulate în listele prezentate de Secțiile și Direcțiile de cultură raionale au fost incluse în arealul studiului următoarele:

- „Rubin”, conducător I. Cojocaru, Răscăieți;
- „Fantezie”, conducător T. Pușca, Talmaza,
- „La Tatiana”, conducător T. Barbăneagră,
- „Țărănuța”, director G. Marinescu, s. Carahasani,
- „Zehra”, director A. Pădurean, Ștefănești (raionul Ștefan Vodă).
- Atelierul „Hobby boom” din or. Cahul, membrul acestuia Burcă Gh., s. Manta,
- „Clubul...50+” din s. Zârnești, conducătorul Ec. Stângă cu membrele active Sn. Pascal, M. Pascal, S. Pascal, T. Beju (raionul Cahul).
- Raionul Cantemir este reprezentat prin Centrul de artizanat și țesut artistic cu conducătorul Nat. Crudu și membra acestuia El. Merioara, s. Ciobalaccia.

Vizita de teren întreprinsă în raionul Căușeni a adus la descoperirea unui Centru de meșteșuguri din or. Căinari, care se aflau în proces de deschidere, conducător fiind dna Sava Feod.(broderie și croșetărie), directoarea Casei de cultură și cu membri activi precum Ropot P. (împletitul în fibre vegetale), Ciobanu Nad. (broderie, croșetărie), Balan El. (tapiserie / țesut artistic). Pe parcurs ei au reușit să treacă procedura de înregistrare și au devenit din ianuarie 2021 Centru de artizanat cu „acte în regulă”.

3. Lista scurtă de nevoi pentru curriculum de instruire

În urma cercetărilor efectuate și discuțiilor deschise cu meșterii din arealul Regiunii de Dezvoltare Sud s-a reușit stabilirea listei de necesități și nevoi, în special celor care pot fi rezolvate prin intermediul unor instruiți specializate în cadrul proiectului CRAFTs4ED, cum ar fi:

Tematici generale:

1. Management eficient al propriei afaceri;
2. Creșterea abilităților de marketing și însușirea artei vânzării;
3. Tehnica negocierii și formarea prețurilor;
4. Creșterea nivelului profesional prin însușire de noi tehnici pe domeniul de activitate, schimb de experiență cu colegii de breaslă;
5. Extinderea activităților, însușirea unui nou meșteșug în paralel cu cel practicat la moment;

Tematici speciale:

1. Însușirea de tradiții și tehnologii vechi în domeniul de îndeletnicire;
2. Vizite de studiu specializate pentru fiecare domeniu de activitate la meșteri consacrați;
3. Instruire pentru managementul muzeal;
4. Oferirea de suport metodic pentru organizarea micilor întreprinderi meșteșugărești,
5. Studiarea și găsirea de piețe interne și externe,
6. Instruire și asistență în organizarea de galerii, târguri și magazine artisanale, etc.